

Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;

Αγγελική Δημητρακοπούλου

Επίκουρος Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Λ. Δημοκρατίας 1, 85100, Ρόδος,
adimitr@rhodes.aegean.gr

Περίληψη: Η χρήση του διαδικτύου Internet στα σχολεία αυξάνεται διαρκώς. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί βρίσκουν σε αυτό ένα μέσον που ανανεώνει τον παιδαγωγικό προβληματισμό και εξοπλίζει καλύτερα τους μαθητές στα εργαλεία και στις δυνατότητες της αρχής του νέου αιώνα. Το άρθρο αυτό, αναλύοντας συνοπτικά το ρόλο του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε σχέση με τα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας (ταχυδρομείο και τηλέφωνο) εξετάζει την επίδραση στο γραπτό λόγο της χρήσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στα πλαίσια α) καθημερινής ανεξάρτητης χρήσης και β) εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που εμπλέκουν διαφορετικές μορφές γραπτών κειμένων. Παρουσιάζει μελέτες περίπτωσης αναφορικά με τα γνωστικά αντικείμενα της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και της εκμάθησης ξένων γλωσσών. Αναλύει τις δυνατότητες θετικής συνεισφοράς στην εκπαιδευτική διαδικασία (ενεργοποίηση μαθητών, αυθεντικές δραστηριότητες μελέτης θεμάτων, αυθεντικοί χώροι επικοινωνίας/ανταλλαγής/ανάγνωσης και σύνταξης γραπτών κειμένων, μεταγνωστικές λειτουργίες). Τέλος, εξετάζει τις απαραίτητες συνθήκες για την ουσιαστική εκπαιδευτική του αξιοποίηση, μέσα από την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την εφαρμογή κατάλληλων παιδαγωγικών προσεγγίσεων.

Λέξεις Κλειδιά: διαδίκτυο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, επικοινωνία, συνεργασία, γραπτός λόγος, γλώσσα, ιστορία, ξένες γλώσσες, εκπαιδευτικά προγράμματα

1. Εισαγωγή

Πρέπει να *εισάγουμε* το σχολείο στον κόσμο του διαδικτύου (Internet); Είναι ίσως αργά πλέον να θέσουμε το ερώτημα, δεδομένων των σχετικών πρωτοβουλιών που πολλαπλασιάζονται σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο. Ενδιαφέρει ίσως περισσότερο να μελετήσουμε και να απαντήσουμε στα ζητήματα που αναδύονται, αυτά του κόστους, εξοπλισμού, συντήρησης και κυρίως εκείνα που αφορούν στην κατάλληλη εκπαιδευτική του αξιοποίηση. Πέρα από τους υπερβολικούς θαυμασμούς ή τις αντιστάσεις και τους φόβους που ενυπάρχουν σχεδόν σε κάθε καινοτομία, είναι σημαντικό να αναζητήσουμε τρόπους θετικής αξιοποίησης των πολλαπλών δυνατοτήτων που ανοίγονται με το διαδίκτυο.

Η χρήση του διαδικτύου στα σχολεία αυξάνεται διαρκώς. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί βρίσκουν ήδη σε αυτό ένα μέσον που ανανεώνει τον παιδαγωγικό προβληματισμό και εξοπλίζει καλύτερα τους μαθητές στα εργαλεία που προσφέρονται στην αρχή του νέου αιώνα.

Δημητρακοπούλου Α. (2000). Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;. *Γλωσσικός Υπολογιστής, (ΓΥ)*, Τόμος 1, Νο 1, Δεκέμβριος 1999., σελ. 130-145. [GR]

Στην Ελλάδα, η επίσημη εκπαιδευτική πολιτική έχει εντάξει στους στόχους την αξιοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο σε συνεργασία με το ΥΠΕΠΘ έχουν οργανώσει ή στηρίζει μια σειρά από ενέργειες που αποσκοπούν στην χρήση του διαδικτύου στην εκπαίδευση και οι οποίες έχουν χρηματοδοτηθεί από το 2^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Στα πλαίσια του προγράμματος ΟΔΥΣΣΕΙΑ (1996-1999), έχει σχεδιαστεί και υλοποιηθεί (στο μεγαλύτερο μέρος του) ο εξοπλισμός 80 πιλοτικών σχολείων (απομακρυσμένων σχολικών μονάδων Γυμνασίων Ξάνθης, Κυκλάδων, Αιγαίου, Θεσσαλίας), η σύνδεσή τους με το διαδίκτυο, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των σχολείων αυτών, καθώς και η επιμόρφωση και παραγωγή δραστηριοτήτων σε μια σειρά αντικειμένων (γλώσσα, φυσική, μαθηματικά) με παραγωγή εκπαιδευτικού λογισμικού ειδικά για το διαδίκτυο. [<http://www.pi-schools.gr/senaria>]. Παράλληλα, έχουν οργανωθεί ενέργειες αξιοποίησης του διαδικτύου για την επιμόρφωση, ενημέρωση και την ανταλλαγή εμπειριών ανάμεσα σε καθηγητές.

Στο παρόν κείμενο, μετά από μια συνοπτική παρουσίαση των εργαλείων και των δυνατοτήτων που παρέχει σήμερα το διαδίκτυο σε όλους όσους έχουν πρόσβαση σε αυτό, εστιάζουμε σε ένα μόνο από τα εργαλεία του: αυτό του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Αναλύοντας συνοπτικά, αρχικά, το ρόλο του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε σχέση με τα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας (ταχυδρομείο και τηλέφωνο), παρουσιάζουμε, στη συνέχεια, μερικές ενδεικτικές περιπτώσεις ένταξης της χρήσης του στα πλαίσια εκπαιδευτικών προγραμμάτων συνεργασίας που θέτουν στο επίκεντρό τους γνωστικά αντικείμενα όπως αυτά της γλώσσας, της ιστορίας και της εκμάθησης ξένων γλωσσών.

Σε μια προσπάθεια ερμηνείας των θετικών γενικά συνεπειών της αξιοποίησης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, εξετάζουμε την επίδραση στο γραπτό λόγο της χρήσης του και αναλύουμε τους λόγους της εν δυνάμει θετικής συνεισφοράς στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Τέλος, εξετάζουμε τις απαραίτητες συνθήκες για την ουσιαστική εκπαιδευτική του αξιοποίηση, μέσα από την οργάνωση κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

2. Τι προσφέρει το διαδίκτυο; Εργαλεία και δυνατότητες

Το διαδίκτυο ή 'Internet' (INTERcommunication NETwork) του οποίου η χρήση σημείωσε πραγματικά εκρηκτική εξάπλωση μετά το 1994, παρέχει μια ευρεία σειρά εργαλείων που προσφέρουν διαφορετικές δυνατότητες, και επιτρέπουν να:

- ♦ στείλουμε ή να λάβουμε μηνύματα ανά πάσα στιγμή, μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail),
- ανταλλάξουμε μεγάλα αρχεία ηλεκτρονικής μορφής (μέσω 'FTP'),
- αναζητήσουμε πληροφορίες και υλικό στην τεράστια διεθνή εγκυκλοπαίδεια, (με κείμενα, εικόνες, ήχους, και βίντεο) που έχει δημιουργηθεί στο παγκόσμιο ιστό του 'World Wide Web',
- συζητήσουμε με βάση τον γραπτό λόγο, ταυτόχρονα ή μη (σύγχρονα ή ασύγχρονα) με ένα πλήθος άλλων ανθρώπων αναφορικά με κάποιο θέμα κοινού ενδιαφέροντος (μέσω Chatts και Forums αντίστοιχα);

Δημητρακοπούλου Α. (2000). Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, (ΓΥ), Τόμος 1, Νο 1, Δεκέμβριος 1999., σελ. 130-145. [GR]

- έχουμε οπτική επαφή και ηχητική επικοινωνία με συνομιλητές, δυνατότητα που επιτρέπει την τηλεσυνδιάσκεψη (Videoconference) και τα σεμιναριακά μαθήματα από απόσταση;
- εργαζόμαστε από κοινού ή συνεργατικά διαμέσου ειδικών εργαλείων (whiteboard, κ.ά.)

Η αξιοποίηση καθενός από τα εργαλεία αυτά έχει τα δικά του πλεονεκτήματα και ενδεχόμενα παρουσιάζει τα δικά του ‘λεπτά σημεία’ στα πλαίσια μιας μαθησιακής διαδικασίας. Η αποτελεσματικότητα λοιπόν της όποιας χρήσης του διαδικτύου για εκπαιδευτικούς σκοπούς ουσιαστικά εξαρτάται λιγότερο από τα χαρακτηριστικά ή τις ιδιαιτερότητες των εργαλείων που χρησιμοποιούνται και περισσότερο από την καταλληλότητά τους σε σχέση με τις παιδαγωγικές δραστηριότητες που υποστηρίζει και την ποιότητα των δραστηριοτήτων αυτών.

Εν γένει, στις περισσότερες χώρες, στην εκπαιδευτική αξιοποίηση του διαδικτύου, ενυπάρχουν οι εξής στόχοι:

- η επικοινωνία ανάμεσα σε σχολικές τάξεις και σχολικές μονάδες
- η πρόσβαση σε πηγές παιδαγωγικού υλικού και εμπειρίας
- η ανάπτυξη νέων μεθόδων που βασίζονται στη συνεργατική εργασία και μελέτη
- η διάχυση των τοπικών, περιφερειακών ή εθνικών παιδαγωγικών πρακτικών
- η πρόσβαση σε πηγές πολυμέσων

Το διαδίκτυο δίνει τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε νέες καταστάσεις μάθησης, να τροποποιήσουμε τις συνθήκες απόκτησης βασικών ικανοτήτων (γνώση αναζήτησης κειμένων, γνώση επικοινωνίας), αλλά παράλληλα μας καλεί να μελετήσουμε τις σημειολογικές, διδακτικές, ηθικές και πολιτιστικές διαστάσεις της επικοινωνίας.

Στα πλαίσια του προβληματισμού για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του νέου αυτού μέσου, ειδικά θέματα βρίσκονται σήμερα υπό μελέτη (για παράδειγμα, οι ιδιαιτερότητες της ανάγνωσης υπερκειμένων σε σχέση με τα κλασικά βιβλία, η ποιότητα και η πληθώρα πληροφοριών, ο κίνδυνος σύγχυσης ανάμεσα στη πληροφορία και στη γνώση, και μια σειρά άλλων).

Δεδομένου ότι, το πεδίο μελέτης και διερεύνησης που έχει δημιουργήσει το διαδίκτυο είναι εξαιρετικά ευρύ, θα αναπτύξουμε τα χαρακτηριστικά ενός από τα βασικά εργαλεία, αυτό του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και θα αναλύσουμε το ρόλο που μπορεί να λάβει μέσα στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

3. Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: ένα νέο μέσο επικοινωνίας

Από τη στιγμή που το διαδίκτυο κατέστησε δυνατή τη σύνδεση ανάμεσα σε όλους τους υπολογιστές του πλανήτη, οι ειδικοί της πληροφορικής το εκμεταλλεύτηκαν για να ανακαλύψουν το «ηλεκτρονικό ταχυδρομείο», το οποίο επιτρέπει την ανταλλαγή γραπτών μηνυμάτων και μικρών σχετικά αρχείων, με άμεσο τρόπο.

Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, απλή «μεταφορά» της ιδέας του κλασικού ταχυδρομείου, επιτρέπει να στείλει κάποιος μήνυμα σε κάθε άτομο που διαθέτει μια διεύθυνση στο διαδίκτυο. Ο παραλήπτης ανοίγει το «γραμματοκιβώτιό» του, για να μάθει ποια μηνύματα του έχουν σταλεί και απαντά με τον ίδιο τρόπο. Ο χρόνος της μετάδοσης του μηνύματος είναι πολύ γρήγορος και δεν εξαρτάται από την

απόσταση. Αν απλά θεωρήσουμε ότι οι αλληλογραφούντες διαβάζουν τα μηνύματά τους συχνά, είναι τότε σε θέση να ανταλλάξουν σημαντικό αριθμό μηνυμάτων κατά την ίδια ημέρα, όπου και αν βρίσκονται στον κόσμο.

Όπως και το κλασσικό ταχυδρομείο, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο είναι «ασύγχρονο», δηλαδή ο παραλήπτης δεν είναι ανάγκη να βρίσκεται σε σύνδεση με το δίκτυο, τη στιγμή που ο αποστολέας στέλνει τα μηνύματά του. Αυτό, καθώς και το γεγονός ότι έχουμε επικοινωνία μέσω γραπτών κειμένων, το διαφοροποιεί από το τηλέφωνο που απαιτεί 'σύγχρονη' επικοινωνία.

Επιπρόσθετα, μαζί με την αποστολή μηνυμάτων είναι δυνατόν να 'συνδεθούν' εξωτερικά νιοκουμένα δηλαδή, αρχεία κειμένων, ήχων ή εικόνων, και να αποσταλούν σε έναν ή πολλούς ταυτόχρονα παραλήπτες. Όλα αυτά, έχουν μετατρέψει σήμερα το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, στο μέσο το πιο σίγουρο, το πιο γρήγορο και το πιο οικονομικό για ανταλλαγή πληροφοριών ή υλικού. Πολύ πιο γρήγορο και οικονομικό σε σχέση με το κλασσικό ταχυδρομείο (για όλα τα 'υλικά' που μπορούμε να τα έχουμε ή να τα μετατρέψουμε σε ηλεκτρονική μορφή), θεωρείται σήμερα έγκυρο όπως το FAX, (σε πολλές υπηρεσίες ή οργανισμούς τα μηνύματα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου θεωρούνται έγκυρα ως έγγραφα) και πολύ πιο πρακτικό από αυτό.

Τα λογισμικά, που έχουν αναπτυχθεί για να εξυπηρετήσουν τη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είναι εξαιρετικά φιλικά και απαιτούν ελάχιστο χρόνο για την εκμάθηση της χρήσης τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται σήμερα από ανθρώπους που δεν έχουν ιδιαίτερη εξοικείωση με τους υπολογιστές. Τα περισσότερα από τα προγράμματα αυτά, παρέχουν τεχνικές διευκολύνσεις, για την επεξεργασία των μηνυμάτων όπως: ταξινόμησή τους (ως προς τον χρόνο, τον αποστολέα, το θέμα, κ.ά.), εκτύπωση του κάθε μηνύματος με τα στοιχεία παραλήπτη αποστολέα, ημερομηνία, κ.ά.) δημιουργία λίστας διευθύνσεων, κ.λπ.

Παράλληλα, ξεπεράστηκαν πλέον τα τεχνικά προβλήματα αποστολής και παραλαβής μηνυμάτων στην ελληνική γλώσσα, κάτι που πριν από ένα δύο χρόνια δημιουργούσε ακόμα δυσκολίες στη γραπτή έκφραση.

Στον χώρο των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και των εταιρειών αποτελεί σήμερα το κυρίαρχο μέσο επικοινωνίας και ανταλλαγής, λαμβάνοντας τη θέση μεγάλου μέρος των τηλεφωνικών επικοινωνιών, που απαιτούσαν πολύ μεγαλύτερο κόστος (ιδιαίτερα για υπεραστικές ή διεθνής κλήσεις) αλλά και χρόνο για την αναζήτηση του συνομιλητή στην τηλεφωνική γραμμή.

4. Πως χρησιμοποιείται το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας; Παρουσίαση χαρακτηριστικών περιπτώσεων

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες αλλά και στην Ελλάδα, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο χρησιμοποιείται τόσο για τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς όσο και άμεσα στη διδακτική τους πρακτική.

Οι εκπαιδευτικοί το χρησιμοποιούν για:

- Διάχυση πληροφοριών, ενημέρωση και επιμόρφωση διδασκόντων.
- Επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών, ανταλλαγή εκπαιδευτικού υλικού και διδακτικών εμπειριών.

Δημητρακοπούλου Α. (2000). Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;. *Γλωσσικός Υπολογιστής, (ΓΥ)*, Τόμος 1, Νο 1, Δεκέμβριος 1999., σελ. 130-145. [GR]

- Διοικητική χρήση: Έγγραφα σε ηλεκτρονική μορφή που αποστέλλονται από τις Διευθύνσεις Σπουδών ή το Υπουργείο παρέχοντας άμεση και σίγουρη ενημέρωση ή ακόμα υποστήριξη της διενέργειας εξετάσεων εθνικού επιπέδου (ταυτόχρονη αποστολή θεμάτων στα σχολεία). Στην Ελλάδα, η διοικητική χρήση λειτουργεί ακόμα αποσπασματικά και σε πειραματικό επίπεδο.

Η έκρηξη της εξάπλωσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου οδήγησε στην χρήση του στα σχολεία στα πλαίσια της διδακτικής πράξης σε μία από τις ακόλουθες μορφές:

- ♦ Ανεξάρτητη ή ευκαιριακή χρήση από τους μαθητές.
- ♦ Διαγωνισμοί και πρόσκαιρες συνεργασίες αναφορικά με παραγωγή μικρών έργων, ανάμεσα σε ένα σημαντικό συνήθως αριθμό σχολείων.
- ♦ Οργανωμένες εκπαιδευτικές συνεργασίες και προγράμματα, που προέρχονται είτε από ελεύθερες συνεργασίες μέσω οργανισμών, είτε από εθνικές ή περιφερειακές προσπάθειες.

Όσον αφορά στον απαραίτητο εξοπλισμό και στην υποδομή, έχουν στεφθεί με επιτυχία πιλοτικές προσπάθειες οι οποίες δεν στηρίζονταν απαραίτητα σε πλήρη εξοπλισμό (εργαστήριο με τουλάχιστον δέκα υπολογιστές και ένας υπολογιστή στη συνήθη σχολική τάξη) αλλά και στον ελάχιστο δυνατό εξοπλισμό (ένας μόνο υπολογιστής και τηλεφωνική γραμμή για σύνδεση με το διαδίκτυο).

Παρουσιάζονται στη συνέχεια τρεις χαρακτηριστικές περιπτώσεις ένταξης της χρήσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στα πλαίσια εκπαιδευτικών προγραμμάτων ανταλλαγής ή συνεργασίας μεταξύ σχολείων, που θέτουν στο επίκεντρό τους τα γνωστικά αντικείμενα της γλώσσας, της ιστορίας και της εκμάθησης ξένων γλωσσών.

Περίπτωση 1^α : Μαθήματα της γλώσσας

Η Ιταλική εμπειρία χρήσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στα πλαίσια των μαθημάτων γλώσσας (Candeli 1998) έχει ξεκινήσει ήδη από το 1996. Το διεθνές ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, χρησιμοποιήθηκε από μαθητές της Bologna και άλλων πόλεων που συμμετείχαν στο 'Kidslink Project', ως βασικό και μοναδικό εργαλείο. Η δραστηριότητα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο συνεχίζεται μέχρι σήμερα με σημαντική επιτυχία, ενώ η σχέση ανάμεσα στις διάφορες σχολικές τάξεις (κυρίως Γυμνασίου) έγιναν με τον καιρό σταθερές. Η πλήρης ελευθερία των μαθητών στη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν προκάλεσε ποτέ ουσιαστικά μειονεκτήματα.

Οι οργανωμένες δραστηριότητες, που εντάσσονταν στα πλαίσια των ωρών διδασκαλίας των τυπικών μαθημάτων της ιταλικής γλώσσας και σημείωσαν επιτυχία ήταν οι ακόλουθες:

- ♦ σχολιασμός και κριτική των βιβλίων των σχολικών βιβλιοθηκών (στα πλαίσια του Fahrenheit 451 project),
- ♦ συμμετοχή σε γλωσσολογικά παιχνίδια (π.χ. συγγραφή μικρών ποιημάτων με αποφυγή χρήσης λέξεων που περιέχουν ένα συγκεκριμένο γράμμα, κάτι που οδηγεί στην εργασία πάνω σε συνώνυμες λέξεις),
- ♦ σύνθεση μικρών ιστοριών με αναγκαστική χρήση ορισμένων λέξεων,
- ♦ επινόηση μιας ιστορίας (π.χ. με μυστικούς πράκτορες από παιδιά ηλικίας 9 ετών).

Οι υπεύθυνοι των προγραμμάτων θεωρούν ότι η εμπειρία αυτή βοήθησε τόσο στη γλώσσα και ειδικά στη γραπτή έκφραση, όσο και στη δημοτικότητα της χρήσης των υπολογιστών από μαθητές και καθηγητές.

Τα γλωσσολογικά παιχνίδια όσο και η σύνταξη ιστοριών πραγματοποιούνται συνήθως στα πλαίσια διαγωνισμών μεταξύ των σχολείων. Τα καλύτερα κείμενα δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του προγράμματος και η τάξη από την οποία προέρχεται λαμβάνει ένα μικρό βραβείο. Οι υπεύθυνοι των εκπαιδευτικών αυτών προγραμμάτων αναφέρουν ότι διαγωνισμοί αυτής της μορφής λειτούργησαν θετικά στο να ενεργοποιήσουν τους μαθητές.

Περίπτωση 2^η . Μαθήματα Ιστορίας και Πολιτισμού

Μαθητές αμερικανικών σχολείων της περιοχής της Καλιφόρνιας, συνεργάστηκαν με τις τελευταίες τάξεις Λυκείου τριών σχολείων από τα περίχωρα του Παρισιού, κατά την χρονιά 1995-1996 (Contrepois 1996). Τα σχολεία αυτά επιλέχθηκαν λόγω της μεγάλης κοινωνικής και πολιτιστικής διαφοροποίησης των μαθητών των εμπλεκόμενων τάξεων. Αρκετοί μαθητές ζούσαν σε εργατικές κατοικίες, άλλοι σε περιοχές λιγότερο υποβαθμισμένες. Όλοι είχαν μια ιδιαίτερη και προσωπική αναπαράσταση του περιβάλλοντός τους.

Το πρόγραμμα οργανώθηκε για να εκπληρώσει κυρίως εκπαιδευτικούς στόχους του μαθήματος Ιστορίας, αναφορικά με τα χαρακτηριστικά και τις διαφορές της γαλλικής και της αμερικανικής δημοκρατίας. Η ιστορία των Ενωμένων Πολιτειών, αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της ύλης του επαγγελματικού Baccalureat. Παράλληλα, η βελτίωση της εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας συνιστούσε έναν από τους στόχους του προγράμματος για τους Γάλλους μαθητές.

Οι μαθητές χρησιμοποίησαν κύρια το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο για να ανταλλάσσουν μηνύματα, κείμενα και προσωπικές φωτογραφίες.

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε κατά τη διάρκεια μιας σχολικής χρονιάς, σε τρεις φάσεις:

- 1^η Φάση: Στην πρώτη περιγραφική φάση, οι μαθητές παρουσίασαν τον εαυτό τους και την οικογένειά τους, ενώ έδωσαν πληροφορίες για τη συνοικία τους και την πόλη τους.
- 2^η Φάση: Στη συνέχεια, προχώρησαν σε μια αφηγηματική εργασία όπου οι μαθητές και των δύο χωρών παρουσίασαν την οικογενειακή τους ιστορία. Από που προέρχεται η οικογένειά μου; Γιατί εγκαταστάθηκε στη συγκεκριμένη περιοχή; Ποιο συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός αντιμετώπισε η οικογένεια;
- 3^η Φάση: Στην τελική αυτή φάση, οι μαθητές επιχειρηματολόγησαν και συνέκριναν: Τι είναι ένας Γάλλος, τι ένας Αμερικάνος; Ποιες αναπαραστάσεις της εθνικότητας έχουν οι νέοι των δύο αυτών χωρών; Ποια είναι τα εθνικά σύμβολα, οι εθνικές εορτές; Τι σημαίνει να είσαι ξένος στη Γαλλία και τι στις Ενωμένες Πολιτείες; Τι σημαίνει 'ελπίζω' στη κοινωνία που ζω; Τι μου προκαλεί φόβο; Τι με ενθουσιάζει, τι με συνεπαίρνει;

Οι εμπλεκόμενοι καθηγητές δηλώνουν ότι το αποτέλεσμα ήταν δίχως αμφιβολία θετικό, παρά τις όποιες δυσκολίες που εμφανίστηκαν.

Τα θετικά αποτελέσματα αναφέρονται, στην ουσιαστική μελέτη και συζήτηση των θεμάτων ιστορίας, καθώς και στην εξάσκηση του γραπτού λόγου στα αγγλικά. Οι αναφορές της οικογενειακής διαδρομής, εμπλέκοντας περίπου σαράντα εθνικότητες -ένα εντυπωσιακό πολυεθνικό πεδίο-, επέτρεψαν να μελετηθούν οι

κρίσεις οι πιο σημαντικές του εικοστού αιώνα, καθώς και ένα μεγάλο μέρος της σύγχρονης ιστορίας.

Τα θέματα του εκπαιδευτικού προγράμματος επέτρεψαν να παρουσιαστεί μια ζωντανή άποψη της ιστορίας, με τους νέους να παρουσιάζουν τον χώρο και τον τρόπο με τον οποίο ζουν, τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τον χώρο τους, την αντίληψή τους για τη δημοκρατία. Από την άλλη, μιλώντας για την χώρα τους σε ξένους γίνονται πιο υπεύθυνοι, αναλογιζόμενοι πάνω στον τόπο τους, στον κόσμο που τους περιβάλλει και στην ιστορία τους.

Οι δυσκολίες που εμφανίστηκαν αφορούν στα ακόλουθα:

- φόρτος εργασίας στους υπεύθυνους καθηγητές, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου υπήρχε μόνο ένας υπολογιστής στη διάθεση της τάξης και τα περισσότερα κείμενα στέλνονταν με τη βοήθειά του,
- δυσκολία διαχείρισης ενός διαθεματικού αντικειμένου (ιστορία, γλώσσα), που απαιτούσε συγχρονισμό και στενή συνεργασία ανάμεσα στους εμπλεκόμενους καθηγητές,
- δυσκολίες στον χρονικό συντονισμό, εφόσον για τις δύο χώρες οι περίοδοι των εξετάσεων δεν συνέπιπταν και αποτελούσαν περιόδους όπου η επικοινωνία ήταν δυσχερής εξ αιτίας του φόρτου εργασίας των μαθητών.

Περίπτωση 3^η . Εκμάθηση ξένης γλώσσας

Στην εκμάθηση των ξένων γλωσσών η απόκτηση της ικανότητας επικοινωνίας αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους των μαθημάτων. Όποια και να είναι η ξένη γλώσσα, ή ύλη διδασκαλίας περιλαμβάνει ένα μέρος ειδικά για την επικοινωνία: να παρουσιάσεις (συστάσεις), να αγοράσεις ένα αντικείμενο, να συμμετέχεις σε μια συζήτηση. Τα στοιχεία αυτά τα συναντάμε σε όλα τα τυπικά γράμματα (συνήθως δίχως παραλήπτη) που πρέπει να μάθουν να συντάσσουν οι μαθητές. Η εξάσκηση στην ικανότητα αυτή σταματά συχνά σε αυτό το πρώτο, ανεπαρκές επίπεδο.

Τα προγράμματα αλληλογραφίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου λειτουργούν οργανωμένα συνήθως ανάμεσα σε συγκεκριμένες συνεργαζόμενες σχολικές τάξεις, τις λεγόμενες «αδελφοποιημένες τάξεις». Το ενδιαφέρον στην επικοινωνία μέσω της αλληλογραφίας, είναι μεγαλύτερο όταν ολοκληρώνεται μέσα από ένα κύκλο που περιλαμβάνει τουλάχιστον τρεις χρονικές περιόδους:

- ♦ 1^η Περίοδος: Τα πρώτα γράμματα των μαθητών καλούν στις έννοιες της παρουσίασης, της έκφρασης των προτιμήσεων, της παρουσίασης του σχολείου, κλπ.
- ♦ 2^η Περίοδος: Μπορούμε να επεκτείνουμε την αλληλογραφία σε ένα δεύτερο επίπεδο σε πολλαπλές κατευθύνσεις. Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να αποτελούν τόσο προεκτάσεις του μαθήματος σε ένα θέμα, όσο και διερεύνηση ειδικών περιπτώσεων. Για παράδειγμα:
 - Μια έρευνα πάνω στις συνθήκες ζωής και το περιβάλλον που ζουν οι μαθητές, της οποίας τα συμπεράσματα προσκαλούν σε συζήτηση.
 - Η αναζήτηση συμπληρωματικών πληροφοριών πάνω σε ένα θέμα που οι μαθητές μιας τάξης επεξεργάστηκαν στο μάθημα. Για παράδειγμα, ένα κείμενο που παρουσίαζε τη ζωή των νέων στα περικόρα μιας μεγάλης

πόλης (Παρίσι, Λονδίνο), έτσι ώστε να υπάρξει μια άποψη πιο αντικειμενική ή σφαιρική.

- ♦ 3^η Περίοδος: Και γιατί όχι μια συνάντηση; Οι επιτυχημένες αλληλογραφίες έχουν συχνά αυτό το σημείο στο ενεργητικό τους. Στην Ελλάδα τα προγράμματα «Κινητικότητας» επιτρέπουν οργανωμένες συναντήσεις αυτής της μορφής με σχολικές τάξεις άλλων χωρών (έχουν οργανωθεί κυρίως με σχολεία χωρών όπως Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία, Ισπανία).

Η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθιστά εφικτή τη δυνατότητα να λειτουργήσει η ξένη γλώσσα με την αυθεντική της υπόστασή: ως πραγματικό εργαλείο επικοινωνίας. Παράλληλα, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να μελετήσουν, για παράδειγμα, τα αγγλικά που εκφράζονται σήμερα από τους Άγγλους. Στην σύγχρονη μορφή χρήσης της κάθε γλώσσας, πολλές φορές, εκφράσεις και γραμματικοί τύποι παύουν να χρησιμοποιούνται, ενώ άλλοι νέοι δημιουργούνται. Τα κείμενα που αποστέλλονται από τους μαθητές της ξένης χώρας, αποτελούν υλικό ουσιαστικής μελέτης των εκφράσεων και των ιδιωματισμών που εμφανίζονται στα γραπτά μηνύματα ή κείμενα. Από την άποψη αυτή, η επικοινωνία είναι πολύτιμη τόσο για τους μαθητές όσο και για τους διδάσκοντες που δεν έχουν ίσως τις κατάλληλες συνθήκες για να βρίσκονται σε συνεχή επαφή με την εξέλιξη της γλώσσας που διδάσκουν.

Μια ιδιαίτερη περίπτωση εκπαιδευτικού προγράμματος που εφαρμόζεται κατά την τρέχουσα περίοδο στην Ελλάδα, είναι αυτό που έχει λάβει την ονομασία Metropolis (Σκούρτου, Καζούλλη 1999). Έχει ως γενικό στόχο, την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως ξένης/δεύτερης γλώσσας. Η υλοποίηση του θέτει σε συνεργασία Δημοτικά σχολεία της γεωγραφικής περιοχής των Δωδεκανήσων (όπου αρκετά παιδιά προέρχονται από μη Έλληνες γονείς) με αντίστοιχα σχολεία του Καναδά, όπου φοιτούν παιδιά κυρίως ελλήνων μεταναστών. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα Metropolis, στα πλαίσια μιας διετούς προγραμματισμένης συνεργασίας, βρίσκεται σήμερα σε εξέλιξη και αναμένεται να δώσει ενδιαφέροντα αποτελέσματα.

5. Γιατί η ένταξη του στην εκπαιδευτική πρακτική επιφέρει θετικά αποτελέσματα;

5.1. Η επίδραση στο γραπτό λόγο

Αν θέλουμε να μελετήσουμε ουσιαστικά την όποια επίδραση στον γραπτό λόγο της χρήσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ως μέσο επικοινωνίας, δε θα πρέπει να ξεχνάμε να κάνουμε τη διάκριση ανάμεσα, στην καθημερινή ανεξάρτητη χρήση του, από αυτήν που λαμβάνει χώρα στα πλαίσια οργανωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

5.1.α. Στην περίπτωση της ανεξάρτητης ατομικής χρήσης

Η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου γίνεται στη βάση γραπτών σύντομων μηνυμάτων ή πιο εκτενών κειμένων. Οι επικριτές ή οι διστακτικοί της χρήσης του διαδικτύου, συχνά χρησιμοποιούν ως επιχείρημα το ότι αν και η γραφή έχει θέση στην αποστολή και λήψη μηνυμάτων μέσω του ηλεκτρονικού

ταχυδρομείου, τελικά «οι προϋποθέσεις αυτών των αποστολών είναι της τάξης του προφορικού λόγου... Η πρακτική είναι προφορική, στο μέτρο που το μήνυμα μοιάζει περισσότερο με μια συζήτηση ανάμεσα σε δύο εταίρους που έχουν δικό τους κώδικα επικοινωνίας, παρά με ένα κείμενο προοριζόμενο να διαβαστεί από όλους και του οποίου τα χαρακτηριστικά (γραμματική σύνταξη και σημασιολογία) καθιερώθηκαν θεσμικά, με ανώνυμο και αναγκαστικό τρόπο, ως κανόνες γλώσσας» (Sfez, 1999).

Είναι πράγματι γενικά αποδεκτό ότι, η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε καθημερινό επίπεδο, συχνά τροποποιεί τη μορφή των κλασικών γραμμάτων που αποστέλλονταν μέσω ταχυδρομείου. Οι φόρμες ευγένειας ελαττώνονται στο ελάχιστο, το στυλ γίνεται άμεσο και συχνά οικείο. Η ταχύτητα της μετάδοσης παρακινεί τους αλληλογραφούντες να ανταλλάσσουν ερωτήσεις/απαντήσεις σε ένα στυλ τηλεγραφικό, που συχνά εγγίζει τον προφορικό λόγο (Mendelshon 1998). Η κατάσταση αυτή, δεν αποτελεί όμως κανόνα, ενώ συχνά τα κείμενα εξακολουθούν να παραμένουν επεξεργασμένα σε περιστάσεις όπου αυτό απαιτείται.

Αντίθετα, ο 'προφορικό λόγος' γίνεται πραγματικά κυρίαρχος στα γραπτά μηνύματα που ανταλλάσσονται κατά τη διάρκεια των «σύγχρονων» συζητήσεων στις οποίες επιδίδονται οι νέοι (μέσω «chatts»). Στις περιπτώσεις αυτές, κυριαρχεί, αναγκαστικά σχεδόν, ο συντομευμένος προφορικός λόγος, με τη χρήση κωδικών και συντομεύσεων, δεδομένου ότι γίνεται ταυτόχρονη συζήτηση με περισσότερους από δύο «συνομιλητές». Η πρακτική του τρόπου αυτού επικοινωνίας συνηθίζεται κυρίως στα πανεπιστήμια, όπου οι φοιτητές έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε μηχανήματα και δίκτυα δίχως κόστος, κατά τη διάρκεια όλης της ημέρας. Σπάνια όμως οι μαθητές των σχολείων μπορούν να βρεθούν σε παρόμοιες συνθήκες.

5.1.β. Στην περίπτωση των οργανωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Σε όλες τις περιπτώσεις των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, εμπλέκεται ο γραπτός λόγος. Είτε αυτό αφορά στη γλώσσα (με τα γλωσσολογικά παιχνίδια, τις ιστορίες, κλπ.), είτε αυτό αφορά στη συζήτηση πάνω σε θέματα ιστορίας και πολιτισμού. Αυτό που αλλάζει κάθε φορά ανάλογα με το θέμα, είναι τα είδη των κειμένων που συντάσσουν οι μαθητές.

Ας εξετάσουμε όμως ποια είναι τα συνηθισμένα πλαίσια του σχολείου για την ανάπτυξη του γραπτού λόγου; Οι μαθητές παράγουν κείμενα τα οποία δεν πρόκειται σχεδόν ποτέ να τα διαβάσει κάποιος, παρά μόνο ο καθηγητής τους, σε μια διαδικασία ελέγχου και αξιολόγησης.

Παράλληλα, το παιδί μπορεί να δημιουργεί κείμενα για να ικανοποιήσει την ανάγκη του για αυτο-έκφραση, χρησιμοποιώντας λέξεις ή εκφράσεις δίχως όμως να ασχολείται με τις τεχνικές της ορθογραφίας ή της σύνταξης.

Η ένταξη της πρακτικής της επικοινωνίας, μπορεί να τροποποιήσει τις συνθήκες έκφρασης και την υπόσταση που το γραπτό κείμενο λαμβάνει στο σχολείο. Η γραπτή έκφραση εκλαμβάνει μια νέα διάσταση όταν οι μικροί «συγγραφείς» είναι βέβαιοι ότι, στην άλλη άκρη της «τηλεφωνικής γραμμής», έχουν ένα ανυπόμονο κοινό, έτοιμο να παραλάβει τις «εκδόσεις» τους. Ξαφνικά, επειδή το περιεχόμενο της γραπτής έκφρασης ή ακόμα της εξάσκησης λαμβάνει μια νέα σημασία, οι μαθητές πιο εύκολα αποκτούν επίγνωση του γεγονότος ότι, πρέπει να εκφράζουν τις σκέψεις τους καθαρά, εφόσον οι ιδέες τους δε θα πρέπει να γίνουν λανθασμένα κατανοητές από αναγνώστες, με τους οποίους ίσως δεν θα έχουν ποτέ τη δυνατότητα να συζητήσουν από κοντά.

Δημητρακοπούλου Α. (2000). Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;. *Γλωσσικός Υπολογιστής, (ΓΥ)*, Τόμος 1, Νο 1, Δεκέμβριος 1999., σελ. 130-145. [GR]

Η ίδια η ενδεχόμενη διαδικασία της σύνταξης ενός κειμένου αρχικά σε χαρτί, και στη συνέχεια, η πληκτρολόγησή του, επιτρέπει να υπάρξει η αναγκαία «συναισθηματική απόσταση» ανάμεσα στο πρώτο γραπτό αποτέλεσμα σε χαρτί και στην παραγωγή του σε ηλεκτρονική μορφή. Η μορφή αυτή, που δεν έχει τα ίχνη του γραφικού χαρακτήρα, επιτρέπει μια αποστασιοποίηση από το κείμενο, φέρνοντας το μικρό 'συγγραφέα' πιο κοντά στη θέση του αναγνώστη. Συντελεί στο να αρθούν ψυχολογικά και γνωστικά εμπόδια, για την αυτο-διόρθωση και τη βελτίωση προσωπικών κειμένων (διαδικασία που απαιτεί ανεπτυγμένες μεταγνωστικές δεξιότητες και είναι ιδιαίτερα σύνθετη για μικρούς μαθητές) (Plane 1995).

Η ίδια όμως η ύπαρξη ενός κοινού ανάγνωσης των γραπτών κειμένων, μας θυμίζει τις προσπάθειες του Freinet για τη δημιουργία σχολικών δικτύων. Η προσέγγιση του Freinet, για το πως να εντάξουμε τη γραφή σε μια δραστηριότητα με νόημα και κατευθυνόμενη από στόχους, εμπειρείχε τη δημιουργία κοινού από απόσταση για νέους συγγραφείς μέσα από διασχολικές ανταλλαγές, καθώς και την εμπλοκή της εκπαιδευτικής τεχνολογίας (την τυπογραφία κατά την εποχή του Freinet).

«Έχοντας κάτι να πούμε, το γεγονός ότι η γραφή θα διαβαστεί, θα συζητηθεί και θα αντιμετωπιστεί κριτικά, συνιστά ένα ισχυρό κίνητρο που αναπτύσσεται μέσα από τα σχολικά δίκτυα».

Η γραφή δεν έχει νόημα, εκτός αν είμαστε αναγκασμένοι να καταφύγουμε σε αυτήν για να επικοινωνήσουμε πέρα από τα πλαίσια που θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε τον προφορικό λόγο, πέρα δηλαδή από τα όρια του σχολείου. Απαιτείται δηλαδή, η δημιουργία ενός κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο ο γραπτός λόγος έχει απήχηση.

Είναι μερικές φορές εντυπωσιακό για τους καθηγητές να διαπιστώνουν ότι, μαθητές γνωστοί για τις δυσκολίες τους στην ορθογραφία ή ακόμα στη σύνταξη, διορθώνουν με επιμέλεια τα λάθη τους. Η γραμματική και η ορθογραφία μαθαίνονται πολύ πιο εύκολα, όταν η γλώσσα γίνεται ένα εργαλείο αυθεντικής επικοινωνίας. Η εργασία πάνω σε διαφορετικά είδη κειμένων στα οποία μπορεί να καλεί η ιδέα του προγράμματος, μπορεί να επιτρέψει την ανάπτυξη του γραπτού λόγου σε ποικίλα θέματα και στυλ γραφής.

5.2. Γενικοί παράγοντες ερμηνείας

Πέρα από τους ειδικούς παράγοντες των γραπτών κειμένων και της βελτίωσής τους, ας εξετάσουμε ποιοι είναι ορισμένοι βασικοί παράγοντες που ερμηνεύουν τα θετικά αποτελέσματα των μελετών όπως αυτά παρέχονται από τους εμπλεκόμενους καθηγητές.

A) Η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ως κίνητρο

Χρησιμοποιώντας σήμερα στο σχολείο το διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, οι μαθητές δείχνουν το συναίσθημα της συμμετοχής σε μια καινοτομία, ή πιο απλά σε κάτι καινούργιο.

Ειδικά στα σχολεία 'ευαίσθητων' περιοχών που είναι δύσκολο να ενεργοποιήσουν θετικά τους μαθητές, η χρήση του νέου μέσου τους παρακινεί: *«Όλα τα χέρια σηκώνονται όταν ρωτάμε ποιοι μαθητές θέλουν να συμμετάσχουν στην επικοινωνία με παιδιά από Αγγλία, Καναδά, Ενωμένες Πολιτείες. Δεν χρειάζεται να τους πιέσεις για να ανοίξουν λεξικό και να βρουν μια λέξη. Αναζητούν τα βοηθήματα*

Δημητρακοπούλου Α. (2000). Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;. *Γλωσσικός Υπολογιστής, (ΓΥ)*, Τόμος 1, Νο 1, Δεκέμβριος 1999., σελ. 130-145. [GR]

προκειμένου να συγκεντρώσουν την απαραίτητη τεκμηρίωση για να απαντήσουν στην ερώτηση που έχει τεθεί, με το μήνυμα που ήρθε. Βγαλμένα από αυθεντικά κείμενα, τα γραμματικά και πολιτισμικά στοιχεία αναλύονται πολύ πιο εύκολα στα παιδιά. Πρέπει να δει κανείς τις εκδηλώσεις χαράς όταν ανακαλύπτουν το ταχυδρομείο τους στις οθόνες του υπολογιστή τους, την αδημονία με την οποία διαβάζουν τα μηνύματα, το πως ανταλλάσσουν και συγκρίνουν τις πληροφορίες που δέχονται...» (Contrepois 1996)

Είναι όμως ευνόητο ότι, αν δεν εκπληρωθούν και άλλες συνθήκες, η αρχική αυτή ενεργοποίηση και ο ενθουσιασμός θα περάσει γρήγορα.

Β) Αυθεντικό πλαίσιο μάθησης,

Είναι κοινά αποδεκτό πως οι ηλεκτρονικές ανταλλαγές βοηθούν να δημιουργηθούν πραγματικές, αυθεντικές καταστάσεις επικοινωνίας, αποκτώντας νόημα και σημασία για τους μαθητές, ευνοώντας με τον τρόπο αυτό τη μάθηση.

Η σημασία και η αναγκαιότητα της αυθεντικής επικοινωνίας γίνεται προφανής στη μητρική γλώσσα, στην ιστορία και ιδιαίτερα στη ξένη γλώσσα. Η ιδιαιτερότητα βρίσκεται στο γεγονός ότι οι μαθητές βρίσκουν πραγματικούς συνομιλητές για τα ερωτήματά τους, πέρα από την πλαστή σχέση επικοινωνίας με τον καθηγητή τους. Εξάλλου σήμερα, οι διδάσκοντες των ξένων γλωσσών συχνά παραδέχονται: *«Είμαι Έλληνας απευθύνομαι σε Έλληνες μαθητές σε μια ξένη γλώσσα, τα αγγλικά. Για μια μεγάλη μερίδα νέων, αυτή η κλασική παιδαγωγική κατάσταση του τεχνητού διαλόγου δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον».*

Γ) Η κοινωνική διάσταση της επικοινωνίας

Η επικοινωνία και η ανταλλαγή μέσω διαδικτύου, μπορεί να δημιουργήσει ένα νέο μαθησιακό περιβάλλον που συνδέει μια πολυεθνική κοινότητα μαθητευόμενων, η οποία είναι επιδεκτική για νέες κοινωνικές ανταλλαγές.

Το σχολείο συνιστά ένα από τα σταυροδρόμια για τη γνώση που αποσκοπεί να οικοδομήσει, αλλά και για ανταλλαγές μιας άλλης φύσης, αυτής που συνδέεται με τη μάθηση της κοινωνικής ζωής.

Εσωτερικά, η λειτουργία της μικρο-κοινωνίας του σχολείου χαρακτηρίζεται από την ανάμιξη των κοινωνικών στρωμάτων και την αντιπαράσταση του παιδιού με τον κόσμο των ενηλίκων, έξω από το συναισθηματικό περιβάλλον του οικογενειακού πυρήνα. Πρόκειται για μια σύνθετη κοινωνία, με τις ροές και τη δυναμική των πληροφοριών, της οποίας η πραγματική οικοδόμηση ξεφεύγει κατά πολύ από τη λογική των μαθημάτων χωριστών αντικειμένων που κυριαρχεί στις διδασκαλίες του σχολείου.

Εξωτερικά, η ανάγκη να διατηρηθεί το σχολείο σε σύνδεση με την εξέλιξη του κόσμου αν και έχει αναγνωριστεί και επιχειρηθεί εδώ και καιρό (με τα κέντρα τεκμηρίωσης και τα προγράμματα κινητικότητας), αυτό διατηρείται σε μια κατάσταση που δεν επιτρέπει παρά λίγες οργανωμένες ανταλλαγές, ενώ η προσφυγή στην επικοινωνία παραμένει συχνά μια περιθωριακή δραστηριότητα.

Οι καταστάσεις επικοινωνίας και ανταλλαγών μέσω διαδικτύου μπορούν να στηρίξουν την προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση.

Δ) Οι κατάλληλες παιδαγωγικές στρατηγικές

Το κλασικό σχήμα του καθηγητή που θέτει ερωτήματα στους μαθητές για να του απαντήσουν ενώ γνωρίζει την απάντηση, έχει κάτι το περίεργο, κάτι που δύσκολα μπορεί να προκαλέσει πραγματικό ενδιαφέρον. Η εμφάνιση συζητητών της ίδιας ηλικίας, ή και άλλων (ειδημόνων σε ένα ειδικό θέμα) επιτρέπει στους μαθητές να βρουν την χαμένη ενεργοποίηση, το χαμένο ενδιαφέρον.

Ουσιαστικά η αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με τρόπο κατάλληλο, απαιτεί την αποδοχή μιας παιδαγωγικής που δέχεται ότι οι μαθητές μαθαίνουν μέσα από μια ενεργή οικοδόμηση, σε ένα κοινωνικό πλαίσιο.

Η μάθηση στην παραδοσιακή παιδαγωγική βασίζεται περισσότερο στην απομνημόνευση, ενώ σύμφωνα με την επικοινωνιακή προσέγγιση συνιστά οικοδόμηση συλλογική μέσα από την αλληλεπίδραση με καθηγητές και μαθητές.

Η παραδοσιακή παιδαγωγική που στηρίζεται στην απομνημόνευση γραμματικών κανόνων ή ιστορικών γεγονότων, και στα «αποκομμένα» γνωστικά αντικείμενα δεν θα έχει να κερδίσει από τη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Αντίθετα μια παιδαγωγική που δίνει έμφαση στην κοινωνική αλληλεπίδραση, στη σύνδεση των μαθημάτων, στη συνεργατική ανακάλυψη, αρμόζει με την έννοια των τάξεων ως κοινότητες μάθησης.

6. Πότε η αξιοποίηση φαίνεται να είναι επιτυχής;

Η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και η δυνατότητα για πραγματικά μαθησιακά αποτελέσματα δεν μπορεί να αξιοποιηθεί παρά μόνο στα πλαίσια οργανωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Πολλοί από τους υπερβολικά ένθερμους της χρήσης του διαδικτύου, συχνά δεν προετοιμάζονται αρκετά μέσα από ένα επαρκή παιδαγωγικό και διδακτικό προβληματισμό, με αποτέλεσμα να οδηγούν τους μαθητές απλά σε μια αποσπασματική εξοικείωση με τα εργαλεία, δίχως ουσιαστικό εκπαιδευτικό αποτέλεσμα.

Ποιες είναι οι ελάχιστες απαιτήσεις για την αρχική οργάνωση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που αξιοποιεί το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο; Είναι αναγκαίος ο σαφής προσδιορισμός μιας σειράς παραγόντων:

- ◆ Στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος: Το πρώτο βήμα βασίζεται στο να σκεφτούμε πάνω στους στόχους:
 - Έχουμε στόχους διδακτικούς, πολιτιστικούς ;
 - Ποιους ακριβώς ;
- ◆ Περιεχόμενο των ανταλλαγών: Από τη στιγμή που οι μαθητές παρουσιάζονται και γνωρίζονται,
 - Ποιες θα είναι οι συγκεκριμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες; Προετοιμασία μιας συνάντησης, σύγκριση περιβαλλόντων ζωής, έρευνα, κοινή παραγωγή;
 - Οι δραστηριότητες αυτές προάγουν μόνο την επικοινωνία ή προχωρούν σε θέματα που απαιτούν ουσιαστική συνεργασία; Ο ενθουσιασμός τόσο των μαθητών όσο και των καθηγητών θα χαθεί αν δεν υπάρχει πραγματική διανοητική πρόκληση, ικανή να επιφέρει ικανοποιητικό εκπαιδευτικό αποτέλεσμα.

- ♦ Χρονικός προγραμματισμός: Το πρόγραμμα θα διαρκέσει όλη τη σχολική χρονιά;
 - Ποιο εκτιμάται να είναι το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την κάθε δραστηριότητα;
 - Έχουν εκτιμηθεί σωστά οι περίοδοι των διακοπών και κυρίως οι περίοδοι των εξετάσεων;
- ♦ Αναγκαία συμπληρωματικά μέσα: Είναι απαραίτητο να αναρωτηθούμε πάνω στα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν:
 - Μόνο το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο;
 - Άλλα ηλεκτρονικά μέσα, αλλά και κλασική αλληλογραφία ταχυδρομείου, για τις κασέτες ήχου ή τα βίντεο;
 - Συμβατικά μέσα (λεξικά, βιβλία, εγκυκλοπαιδείες, κλπ), για τα οποία αποτελεί μια θαυμάσια ευκαιρία να ενεργοποιηθεί η χρήση τους;
 - Δημιουργία μιας ιστοσελίδας για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων των δραστηριοτήτων ή άλλων πληροφοριών;
- ♦ Ρόλος των μελών: Απαιτείται σαφής προσδιορισμός του έργου του κάθε σχολείου, της τάξης, ακόμα και της κάθε ομάδας που συμμετέχει στο πρόγραμμα. Θα πρέπει να έχουμε υπόψη ότι αν η οργάνωση του χρονοπρογραμματισμού, του ρόλου και του έργου του κάθε συμμετέχοντος δεν είναι σαφής, η εργασία θα μετατραπεί σε τεράστιο διάλειμμα αναψυχής και ψυχαγωγίας, με αποτέλεσμα η τελική η εργασία να μην είναι ικανοποιητική ή να διαρκέσει περισσότερο από τον προβλεπόμενο χρόνο, με την απογοήτευση που αυτό συνεπάγεται.

Τα ερωτήματα αυτά θα πρέπει να απαντηθούν προτού προτείνουμε ή συμμετάσχουμε σε μια συνεργασία ανάμεσα σε σχολεία. Διαπιστώνουμε ότι όσο πιο συγκεκριμένο και οργανωμένο είναι ένα πρόγραμμα, τόσο μεγαλύτερη τύχη έχει να βρει ανταπόκριση και συμμετέχοντες. Πολλοί εκπαιδευτικοί που καλούν σε συνεργασία δεν βρίσκουν ανταπόκριση εξ αιτίας της έλλειψης σαφών ιδεών.

Τέλος, μια φάση διακανονισμών και συμφωνιών είναι απαραίτητη. Απαιτεί συχνά ένα χρονικό διάστημα από δύο εβδομάδες έως ένα μήνα: με τηλεφωνικές επικοινωνίες, πολλά μηνύματα και ίσως μια συνάντηση, προκειμένου να οργανωθεί το πρόγραμμα συνεργασίας με βάση τους χρονικούς ή μη περιορισμούς, τους ειδικούς στόχους ή άλλα ενδιαφέροντα.

Πως μπορούμε να αναζητήσουμε και να προχωρήσουμε σε συνεργασίες για εκπαιδευτικά προγράμματα μέσω διαδικτύου:

- ♦ Να προβούμε σε αδελφοποίηση σχολείων ή τάξεων (σχολεία ή εκπαιδευτικοί των οποίων τα ενδιαφέροντα είναι κοινά, ή η προέλευση των μαθητών παρουσιάζει ενδιαφέρον, υπάρχει ο κατάλληλος εξοπλισμός, κ.λπ), μεμονωμένα ή στα πλαίσια άλλων προγραμμάτων (π.χ. προγράμματα κινητικότητας, ερευνητικά προγράμματα πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, κλπ).
- ♦ Να απευθυνθούμε σε κάποιο από τα ελληνικά σχολεία που έχουν ιστοσελίδα (WebSite) στο διαδίκτυο. Τα περισσότερα από αυτά παρουσιάζονται στην σελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου [<http://www.pi-schools.gr>].
- ♦ Να συνεργαστούμε με κάποια από τα σχολεία του ΟΔΥΣΣΕΑ (πρόγραμμα πειραματικής σύνδεσης 80 σχολείων μέσω διαδικτύου).

Δημητρακοπούλου Α. (2000). Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;. *Γλωσσικός Υπολογιστής, (ΓΥ)*, Τόμος 1, Νο 1, Δεκέμβριος 1999., σελ. 130-145. [GR]

- ♦ Μέσα από τους διεθνείς οργανισμούς που έχουν ιδρυθεί για να προάγουν συνεργασίες και εκπαιδευτικά προγράμματα μέσω διαδικτύου (π.χ. Kidslink, <http://www.kidslink.org>, Global School Net Foundation: <http://www.gsn.org>)

Συμπεράσματα

Η ανταλλαγή, η επικοινωνία, η συνεργασία: δεν πρέπει να μείνουν ευγενείς προθέσεις. Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο δεν αποτελεί παρά ένα εργαλείο. Η χρήση του αξιοποιείται μόνο αν το θέσουμε στην υπηρεσία συγκεκριμένων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με προσδιορισμένους στόχους.

Οι οργανωμένες λοιπόν ανταλλαγές ανάμεσα σε μαθητές διαφορετικών τάξεων επιτρέπουν να παρουσιάσουμε παιδαγωγικές δραστηριότητες, για παράδειγμα στην ιστορία, τη γλώσσα, ή ακόμα στην αγωγή του πολίτη ή στην κοινωνιολογία. Οι μαρτυρίες και οι πληροφορίες που μεταδίδονται μεταξύ τάξεων, έχουν για τους μαθητές μια ικανότητα ώθησης διαφορετική από αυτή των βιβλίων ή ακόμα από αυτή των διαλέξεων του διδάσκοντα καθηγητή.

Η διεθνής ανταλλαγή μηνυμάτων και υλικού επιτρέπει καταστάσεις επικοινωνίας πραγματικές, αυθεντικές, που φέρουν 'νόημα' και είναι συχνά πιο ευνοϊκές για τη μάθηση, από τις ανταλλαγές ανάμεσα στον καθηγητή και τους μαθητές.

Εάν επιθυμούμε να αποφύγουμε τις απογοητεύσεις και τις αποτυχίες, ταιριάζει να προχωρήσουμε και να προωθήσουμε συγχρόνως τόσο τον εξοπλισμό, όσο και την κατάλληλη αξιοποίησή του, έτσι ώστε να εγγράψουμε τις πρωτοβουλίες αυτές σε διάρκεια, με προοπτικές επέκτασης και σε άλλες σχολικές μονάδες. Οι κατάλληλες δραστηριότητες μπορούν άλλωστε να οδηγήσουν πιο πέρα από την απλή επικοινωνία, σε καταστάσεις ουσιαστικής συνεργασίας μεταξύ μαθητών.

Η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν είναι μοναδική ούτε ανεξάρτητη (δίχως αυτό να αποκλείεται). Συμπεριλαμβάνεται πλέον σε μια σειρά άλλων δραστηριοτήτων, σε προγράμματα σε συνδυασμό με άλλα συμβατικά μέσα, στα πλαίσια των υπάρχοντων διδακτικών στόχων ή άλλων νέων που προάγουν τη μάθηση και την κοινωνική φύση του σχολείου.

Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο συνιστά ένα μέσο έκφρασης πλήρες, με τις δυνατότητές του, τους περιορισμούς του και τους τύπους γραφής. Για το λόγο αυτό, λειτουργεί ως υποστήριγμα των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με την γραφή και την ανάγνωση. Χρησιμοποιούμενο ήδη από πολλές εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπων στο κόσμο, πρόκειται να γίνει ένα από τα μέσα επικοινωνίας από τα πιο χρησιμοποιούμενα στον κόσμο.

Με βάση ένα καθορισμένο αντικείμενο επικοινωνίας, οι ανταλλαγές ανάμεσα σε τάξεις και ανάμεσα σε μαθητές μπορούν να μετατραπούν σε μια ομπρέλα διεπιστημονικών δραστηριοτήτων, δημιουργώντας ένα πεδίο μαθησιακών κοινοτήτων διαφόρων πολιτισμών και εθνοτήτων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

ARCHAMBAULT J-P (1996). Internet à l'école. In INTERNET; L'extase et l'effroi *Le Monde Diplomatique. Serie. Manière de voir*, pp. 73-75, Ελληνική Έκδοση, Εκδόσεις Δρομέας.

Δημητρακοπούλου Α. (2000). Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Πως, πότε και γιατί;. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, (ΓΥ), Τόμος 1, No 1, Δεκέμβριος 1999., σελ. 130-145. [GR]

ARCHAMBAULT J-P (1996). Internet à l'école. In INTERNET; L'extase et l'effroi *Le Monde Diplomatique. Serie. Manière de voir*, pp. 73-75, Ελληνική Έκδοση, μετάφραση, Εκδόσεις Δρομέας.

CANDELI A. (1998). Communicating and exchanging experiences through the Net. In *Teaching, Learning, Information: Towards an Open Socratic School*, Proceedings of the Ampere Seminar, February 1997, European Commission, Luxembourg: European Communities, 1998.pp. 95-99.

CNDP, Les Dossiers de L'Ingénierie Educative, Numéro Special, Internet dans le Monde Educatif, Centre National De Documentation Pédagogique; No 24, Décembre 1996

CONTREPOIS S (1996). Mémoires croisées Berkeley-Fresnes. In Internet dans le Monde Educatif. Les dossiers de l'Ingénierie Educative. Centre National de Documentation Pédagogique, No 24, December 1996.

CUMMINS J. & SAYERS D. (1995) *Brave New Schools: Challenging Cultural Illiteracy through Global Learning Networks*, St Martin's Press, New York, pp. 360.

DIMITRACOPOULOU A. (in press). Educational Activities via Internet for young children: How to promote meaningful learning, International Conference, «Sustainable Development in the Islands and the Role of Research and Higher Education» PRELUDE International & University of the Aegean, Rhodes, 30/4-4/5, 1998

DUPRAIRE J.-L. (1997). *Internet à l'école en France*. La Collection de l'Ingénierie éducative, Centre National de Documentation Pédagogique.pp.175.

MENDELSON P. (1998). Just pour voir! Petit voyage dans les mondes "virtuels", *Le Temps Stratégique*, No 82, Genève, Juillet-Aout 1998.

RICHARDSON J. (1998). Background Paper. In *Teaching, Learning, Information: Towards an Open Socratic School*, Proceedings of the Ampere Seminar, February 1997, European Commission, Luxembourg: European Communities, 1998.pp. 31-44.

SFEZ L. (1999). Η Ιδεολογία των νέων τεχνολογιών. In *Le Monde Diplomatique*. Ελληνική Έκδοση, Ένθετο Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, No 79, 14-15/8/1999, Επιμέλεια Κειμένων Β. Καϊμάκη.

ΣΚΟΥΡΤΟΥ Ε. & ΚΟΥΡΤΗ-ΚΑΖΟΥΛΛΗ Β. (1999) Metropolis/DiaLog: Εργαλεία ανάπτυξης διγλωσσίας και τόποι συνάντησης πολιτισμών, Διημερίδα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας: Αρχές - Προβλήματα - Προοπτικές Θεσσαλονίκη, 2-3 Απριλίου 1999, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, ΥΠΕΠΘ, Τμήμα Στήριξης και Προβολής της Ελληνικής Γλώσσας.